

Oorlog in Jemen

Op 13 december is in Zweden een overeenkomst gesloten tussen de in Jemen strijdende partijen.¹ Generaal-majoor buiten dienst Patrick Cammaert zal als VN-gezant een internationale waarnemingsmissie leiden. De strijd spitste zich in 2018 vooral toe op de havenstad Hodeida en de verbinding naar de hoofdstad Sanaa, beide in handen van Houthi-rebellen. Internationale organisaties, zoals de VN, vragen vaak aandacht voor de ernstige hongersnood, maar niettemin blijft het conflict in de media onderbelicht. Naast de humanitaire aspecten verdient het conflict ook vanuit krijgswetenschappelijk en internationaal-rechtelijk² gezichtspunt meer aandacht. Deze *Militaire Spectator* bevat het artikel 'Just War or Aggressive Intervention?' van Birgit Kruitwagen over de volkenrechtelijke legitimering van deze oorlog.³ Dit editoriaal schetst de krijgskundige achtergrond en relevantie.

Jemen was tot 1990 verdeeld. Noord-Jemen kreeg economische steun van China en de Sovjet-Unie en omvatte Sanaa en Hodeida aan de westelijke kustlijn, een gebied dat ongeveer overeenkomt met wat de rebellen nu in handen hebben. Aan de zuidkust van Zuid-Jemen lag de op het Westen gerichte havenstad Aden. De huidige gevechten en de buitenlandse interventie in 2015 zijn een voortzetting van de burgeroorlog die in 2004 begon met een opstand door Houthi-

en sjiitische rebellen. De strijd verhevigde in 2010 toen president Saleh de dialoog met de oppositie verbrak. Door de Arabische Lente moest Saleh aftreden, waarna de door Saudi-Arabië gesteunde kandidaat Hadi de verkiezingen won. Saleh sloot zich in 2015 aan bij de oppositie en veroverde samen met de Houthi-rebellen de hoofdstad Sanaa, waarna Hadi het land uit vluchtte.

Een door Saudi-Arabië geleide coalitie, gesteund door de VS en het Verenigd Koninkrijk en verder onder meer bestaande uit Soedan, de Verenigde Arabische Emiraten en Egypte, besloot in 2015 tot interventie. Een gemechaniseerde brigade landde in Aden en bezette de vliegbasis al-Anad. Na herstel van het gebombardeerde vliegveld veroverde de coalitie grote delen van vooral Oost-Jemen en werd Hadi hoofd van de voorlopige regering in Aden. De landoperaties werden ondersteund met vliegtuigbombarde- menten en een blokkade op zee. De haven van Hodeida bleef in handen van de Houthi's en is belangrijk voor de bevoorrading van het achterland en Sanaa. De blokkade werd in 2017 aangescherpt na een raketaanval door de Houthi's op Riyad in Saudi-Arabië. Hoewel de blokkade de wapentoevoer voor de rebellen moet voorkomen, belemmert deze ook de aanvoer van voedsel, brandstof en andere producten, waardoor hongersnood, kindersterfte en ziekten steeds ergere vormen aannemen.⁴

In juni 2018 intensiverde de coalitie het gevecht om Hodeida.⁵ Grondtroepen van de coalitie naderden de stad vanuit het zuiden via een smalle bezette kuststrook. Vliegtuigen voerden grote aantallen bombardementen uit, maar de Houthi's behielden het grootste deel van de stad, inclusief de haven en het vliegveld.

De wil en druk om een oplossing te vinden in Jemen lijkt te ontbreken, want afgelopen juni verwierpen het VK en de VS een Veiligheidsraad-resolutie die opriep de gevechten onmiddellijk te

1 Dit artikel is, naast de verder genoemde specifieke verwijzingen, vooral gebaseerd op informatie ontleend aan: South Front, Analysis Intelligence, news items 2025-2028, <https://southfront.org/category/all-articles/world/middle-east/yemen/>, 2018; International Crisis Group, Yemen, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/yemen>, 2018; Maria del Mar Cánovas Bilbao, 'Yemen, the war the world has forgotten – Its actors as the way to understand the conflict', in: *Jornal de Defesa e Relações Internacionais*, 14 June 2017; H. Arslan, en O. Sultan, 'Yemen on Fire', in: *Horizon Insights*, 2018/3.

2 M.D. Fink, 'Naval Blockade and the Humanitarian Crisis in Yemen', in: *Netherlands International Law Review* (2017) 64:291. Zie: <https://doi.org/10.1007/s40802-017-0092-3>.

3 Zie blz. 18-33.

4 WFP Yemen, *Situation Report #41*, 15 november 2018.

5 Yemeni Forces, Backed by Saudi-Led Coalition, Launch Assault on Country's Main Port, in: *The Wall Street Journal*, zie: <https://archive.li/20180613182724/https://www.wsj.com/articles/yemeni-forces-backed-by-saudi-led-coalition-launch-assault-on-countrys-main-port-1528870659#selection-2103.0-2103.83>, 13 June 2018.

beëindigen.⁶ Op 1 november landden 10.000 extra coalitietroepen en werd het beleg met grondtroepen en luchtbombardementen geïntensiveerd. Ondanks de intensieve stedelijke gevechten kon de coalitie Hodeida niet innemen. De in Zweden gesloten overeenkomst bepaalt naast de vrijlating van gevangenen dat de Houthis zich zullen terugtrekken uit Hodeida, waar de VN een sleutelrol wil spelen voor humanitaire noodhulp in heel Jemen. Dit lijkt te impliceren dat de coalitietroepen buiten de stad blijven. De overeenkomst is echter broos, want de coalitie zette de gevechten direct na het akkoord voort.

Het conflict verdient diepere krijgskundige studie, omdat dit joint-coalitieoptreden veel kenmerken van hedendaagse oorlogvoering heeft, namelijk *flow-human-* en *military security*, stedelijke en hybride oorlogvoering.

Military of territorial security is een direct belang, zoals blijkt uit de raketaanvallen op Saudi-Arabië en het belang van de VS om de verspreiding van wapens en de training van terroristen door Iran te voorkomen. Militaire operaties zijn een logisch antwoord op deze dreigingen. De betrokken westerse landen ondersteunen deze operaties met materieel en inlichtingen. De Amerikanen zeggen dat hun inlichtingensteun grotere aantallen burgerslachtoffers voorkomt.⁷ Frankrijk overwoog zeemijnbestrijdingscapaciteit bij Hodeida ter beschikking te stellen,⁸ maar trok dit in onder invloed van de publieke opinie.⁹

De flow security-aspecten zijn zichtbaar in zowel de strategische ligging als het brandpunt Hodeida. Jemen ligt aan de zeestraat Bab-el-Mandeb in het zuidelijke deel van de Rode Zee. Een veilige doorvaart van commerciële scheepvaart is voor de westerse wereld van groot belang, maar niet vanzelfsprekend. Dit blijkt uit aanvallen door Houthis-rebellen op een Saudische tanker in juli 2018 en uit vrijdelde terroristische aanslagen¹⁰ in de Rode Zee, vooral voorbereid vanuit Hodeida. Daarnaast toont de situatie bij Hodeida de brede impact van een havenblokkade, ook voor heel Jemen. De coalitie heeft het rebellegebied niet veroverd, maar beheerst wel de toegang en houdt zo het hele

land in de greep, ook al betekent dat een humanitaire ramp.

De effecten op de human security zijn groot. Het conflict is niet goed te beoordelen zonder te kijken naar de hongersnood, het grote aantal vluchtelingen, ethische aspecten en de vraag of dit soort effecten wel of niet waren voorzien. De rol van de publieke opinie, de VN, andere internationale organisaties en NGO's is groot en speelt mee bij besluitvorming en de uitvoering van operaties.

Het gevecht om Hodeida, een stad met 400.000 inwoners, is ook stedelijke en daardoor complexe oorlogvoering. De onervarenheid van de grondtroepen en de vele landmijnen veroorzaken veel slachtoffers en dat verklaart waarom de gevechten lang duren. Ondanks luchtaanvallen en gevechten van een half jaar kan de coalitie, uitgerust met modern materieel, de stad niet bezetten. De huidige frontlijnen verschillen niet veel van de oorspronkelijke scheidingslijnen van voor 1990.

Ten slotte zijn er nog de hybride aspecten. De moord op de Saudische journalist Jamal Khashoggi afgelopen oktober heeft naast de humanitaire crisis een duidelijk effect gehad op de publieke opinie en daarmee op de opstelling van de VS en Saoedi-Arabië. Evenzo hadden de liquidatie van de voormalige president Saleh in december 2017, nadat hij had gebroken met de Houthis, en de bijhorende islamitische en tribale retoriek een effect op het conflictverloop. ■

6 'UK opposes immediate ceasefire in Yemen port of Hodeidah at UN as coalition forces close in', in: *The Telegraph*, zie: <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/06/15/uk-opposes-immediate-ceasefire-yemen-port-hodeidah-un-coalition/>, 15 June 2018.

7 'U.S. withdraws staff from Saudi Arabia dedicated to Yemen planning,' *Reuters*, zie: <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-usa-saudi-arabia/exclusive-u-s-withdraws-staff-from-saudi-arabia-dedicated-to-yemen-planning-idUSKCN10U1TL>, 19 August 2016.

8 'France weighing possible minesweeping operation at Yemen port', *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-france/france-weighing-possible-minesweeping-operation-at-yemen-port-ministry-idUSKBN1JB10Q?il=0>, 15 June 2018.

9 Human Right Watch, Yemen: minimize harm to civilians in Hodeidah. 14 NGOs appeal to President Macron on the eve of a humanitarian conference on Yemen in Paris, <https://www.hrw.org/news/2018/06/26/yemen-minimize-harm-civilians-hodeidah>, 26 June 2018.

10 Vernietiging van tot *Water Borne Improvised Explosive Device* (WBIED) omgebouwde kleine vaartuigen in maart en mei 2018.